

nelehkým úkolem vyrovnali celkem dobře, když během výkladu postupně opouštěli tato slavná jména. To dokazuje i velká převaha cizojazyčné literatury téměř u všech kapitol. V tomto směru selhává snad jen jediná – zabývající se individualismem, kde v seznamu nalezneme hlavně do češtiny přeložená díla. Nicméně se rozhodně nejedná o pravidlo.

Publikace je velice zdařilým vhladem do teorie sociální změny a přináší srozumitelnou formou různé náhledy na tuto teorii a splňuje cíle, jež si sama vytyčila. Je zaměřena spíše na velká témata, jako je globalizace či národní identita. Nicméně edici Soudobá sociologie završuje šestý svazek věnující se specializacím sociologického bádání a zaměřuje se například na města, kriminologii či právo ze sociologického pohledu. Tím je celá série uzavřena. Pátý díl série je nicméně nejspíš nejvíce přínosný pro – v Česku ještě trochu nový – obor historické sociologie. Téma sociální změny je totiž pro tento obor klíčové. Ani jedné kapitole se nestalo, že by zamrzla v minulosti, nebo naopak utíkala do přítomnosti. Všechny zdůrazňují to, že koncepty, o nichž pojednávají, jsou součástí dlouhodobých a komplexních procesů, na něž se během doby nahlíželo různými úhly pohledu, což dokazuje i množství existujících teorií, které autoři této kolektivní monografie postupně představují. Editor knihy Jiří Šubrt působí jako vedoucí Pracoviště historické sociologie na FHS UK, není tedy divu, že to mělo na celou knihu velký vliv.

Jana Vitíková

DOI: 10.14712/23363525.2017.44

Petra Kavrečič: Turizem v Avstrijskem primorju. Zdravilišča, kopališča in kraške jame (1819–1914). Založba Univerze na Primorskem: Koper, 2015, 376 s.

Univerzitou ve slovinském Kopru vydaná kniha mladé slovinské historičky Petry Kavrečič je upravenou disertační prací autorky, obhájené na této univerzitě. Již při četbě její disertační práce bylo zřejmé, že se jedná o zdařilé dílo, založené na systematickém studiu

pramenů i odborné historické literatury, které by si zasloužilo zpřístupnění širšímu okruhu čtenářů. Rozhodnutí koperské univerzity vydat disertační práci v podobě monografie lze tedy více než uvítat.

Oblast historie cestovního ruchu se v posledních desetiletích dostává do zorného pole slovinských historiků, stalo se tak o něco dříve než v české historiografii, pro kterou mohou být slovinské práce stále inspirující z celé řady důvodů. Na prvním místě je žádoucí poukázat na zdařile zpracovanou a teoreticko-metodologicky pevně ukotvenou kapitolu *Zgodovina turizma* [Historie cestovního ruchu]. Autorka zasazuje cestovní ruch do širších ekonomicko-sociálních souvislostí modernizace evropské společnosti, jejímž je cestovní ruch neodmyslitelným znakem. Výklad je založen na přehledné znalosti dosavadní evropské historické literatury ke zkoumanému tématu. Velmi přehledně je zpracována podkapitola *Dejavniki in stalnice razvoja modernega turizma* [Faktory a danosti rozvoje moderního cestovního ruchu], kde autorka na základě dosavadního studia shrnuje jednotlivé činitele přispívající k rozvoji cestovního ruchu a vytvářející motivaci pro obyvatelstvo k cestování bez jasně daného cíle a účelu.

Další inspiraci pro českou historiografii představuje již samo geografické zaměření recenzované knihy. Oblast tzv. rakouské riviéry, spojené se severní částí jadranského pobřeží patřící rakouské části habsburské monarchie, byla místem dobře dostupným i pro české turisty. Přitažlivost jadranského pobřeží pro českého turistu měla minimálně dvě hlavní dimenze, jednak geografickou a administrativní blízkost (jednalo se o území jednoho státu) a současně i blízkost etnickou a jazykovou. Sledování historie vývoje cestovního ruchu v oblasti severního Jadranu je tak pro českou historiografii žádoucí i v rovině zkoumání rozvoje českého cestovního ruchu. Ačkoli můžeme z tohoto pohledu autorce částečně vytknout, že se českými vlivy zabývala jen okrajově, musíme současně přiznat, že turisté z českých zemí zajisté neudávali směr celému rozvoji cestovního ruchu regionu. V rámci korektnosti je však nutné též zdůraznit, že autorka se specifiky české turistické návštěvnosti

regionu zabývala v časopiseckých studiích,¹ rozhodně tak tato otázka nestála mimo zorné pole jejího badatelského zájmu.

Vlastní jádro recenzované monografie tvoří druhá kapitola *Avstrijsko primorje: začetki in razvoj modernega turizma* [Rakouské přímoří: počátky a rozvoj moderního cestovního ruchu]. Kapitola je, jak již sám název monografie napovídá, rozdělena na tři části věnované jednotlivým formám cestovního ruchu, který se v Rakouském přímoří rozvíjel. Na několika úvodních stranách této kapitoly autorka vymezuje vývoj správní organizace a geografického vymezení Rakouského přímoří, které bylo známo i pod názvem Rakouská riviéra. Přehledně autorka vysvětluje, že oblast Rakouského přímoří mohla z pohledu cestovního ruchu nabídnout více než jen mořské pobřeží.

Zkoumání vývoje lázeňství je věnována podkapitola *Toplice sv. Štefan* [Lázně sv. Štefan]. Na příkladu lázní sv. Štefan je nastíněn vývoj lázeňství v regionu. V případě lázní sv. Štefana se jedná o lázně s regionálním významem (srovnej tabulky s. 99 a násl.), které mohou jen stěží konkurovat jiným významným lázním monarchie. Autorka si je této skutečnosti vědoma, což je zřejmé i z rozsahu celé podkapitoly.

Následující podkapitola výstižně pojmenovaná *Na morju* [U moře] je zaměřena na hlavní specifiku tohoto regionu z pohledu cestovního ruchu. Jednalo se v zásadě o nejlépe dopravně dostupnou oblast habsburské monarchie (Předlitavska), která mohla poskytnout moře, pláže a vše, co s nimi bylo spojeno. Skutečnost, že přímořský cestovní ruch byl pro celý region stěžejní, naznačuje i celkový rozsah, kdy se jedná o nejdelsí podkapitulu (s. 103–223). Na příkladu tří přímořských letovisek Opatije, Grada (Gradež) a Portorože autorka podrobně líčí vývoj turistického zpřístupňování a rozvoj vybraných míst. Volbu letovisek je možné označit jako

zdařilou a výstižně zastupující celou zkoumanou oblast. Opatije představovala nejvýznamnější „mořské lázně“ habsburské monarchie. Oblast Grada ležícího v těsné blízkosti Terstu se stala jakýmsi symbolem se svými písčitými plážemi vhodnými i pro dětské návštěvníky. Portorož zastupuje letovisko, které se jako jediné nachází na území dnešního Slovinska. Návštěvnost Portorože sice ve srovnání s oběma shora uvedenými letovisky sice zaostává, ale na druhou stranu byla doporučována hostům toužícím po větším klidu. Portorož ležící v zátoce byla obklopena přírodou a chráněna proti větrům. Již v dobových průvodcích bylo vyzdvihováno klima a větší léčebné účinky slanější vody. Nedostatkem bylo svažitě a kamenitě pobřeží. Část sledující Portorož je nejobsažnější a vývoj místa je vyložen velmi podrobně. Výklad je doplněn nejen přehlednými statistickými tabulkami, ale i dobovými pohlednicemi a fotografiemi zdůrazňující plastičnost celého textu. Poněkud stranou zájmu autorky zůstala oblast kapitálového pronikání podnikatelů z různých koutů monarchie do „podnikání v cestovním ruchu“ ve sledovaných letoviscích. Je to trochu škoda, neboť právě přítomnost podnikatelů a služeb spojených s určitou národní skupinou lákala její příslušníky k návštěvě určitých míst, neboť turista nebyl zatím zvyklý experimentovat a chtěl stravu a služby, na které byl zvyklý z domova. Zajímavé by tak bylo sledovat více i stranu nabídky služeb.

Poslední podkapitola nesoucí název *Pod zemljo* [Pod zemí] sleduje vývoj krasové turistiky. Na více než 50 stranách textu autorka opět na příkladu tří jeskyň Vilenica, Škocjanske jame, a Postojnske jame přibližuje vývoj krasové turistiky. Je zřejmé, že krasové bohatství bylo prvním magnetem pro turisty přicházející již od osvětské doby do těchto končin.

Monografie je zpracována na širokém pramenném základě. Podnětné je to nejen z metodologického hlediska, kdy právě pramenný základ odrážející i regionální a ideová specifika zvyšuje plastičnost výkladu a umožňují pevněji podložit závěry, ale i z obsahového hlediska textu. Autorka podrobně prošla regionální slovinské, italské i chorvatské archivy ve sledované oblasti. Stranou její pozornosti nezůstal ani Arhiv Republike Slovenije. Ačkoli je to

¹ Kavrečič, Petra – Klabjan, Borut. „Na nelepše morje na svetu, na Jadran.“ *Procesi turističnega razvoja severnega Jadrana pred prvo svetovno vojno in po njej: primer Češke in Českoslovaške. Acta historica* 18 (1–2) 2010: 175–206; tíž [2007]. „U Medulina ima mnoga Čeha na kupanju.“ *Czech tourism in the upper Adriatic before and after the First World War. Slovanské historické studie* 32: 91–102.

s ohledem na skutečnost, že text vznikl jako disertační práce pochopitelné, bylo by zajisté žádoucí podniknout i sondu do vídeňského státního archivu, kde by si pozornost zasloužily zvláště fondy centrálních rakouských (předlitavských) úřadů. Dále autorka využila tištěné prameny a dobová periodika. Pramenný výzkum byl doplněn studiem adekvátní odborné historické literatury ke zkoumanému tématu. Pro snazší orientaci v textu je na závěr připojen jmenový rejstřík. Za zdůraznění stojí i příloha obsahující další podrobné statistické údaje o návštěvnosti jednotlivých turisticky atraktivních míst analyzovaných v monografii.

Kniha je doplněna obsažným anglickým resumé (s. 329–342), které vystihuje podstatu textu a snad více zpřístupní autorčiny závěry i čtenáři, pro něhož by slovinský jazyk mohl představovat nějakou zásadní bariéru. Čtenáře, který se rozhodne pro slovinský originál, zajisté potěší čtivá forma zpracování. Věřím, že kniha najde své uplatnění nejen v širší čtenářské obci, ale zvláště v obci historiků věnujících se problematice dějin cestovního ruchu a v neposlední řadě i mezi studenty řady oborů od historie až po vlastní cestovní ruch.

Jan Štemberk

DOI: 10.14712/23363525.2017.45

Břetislav Tureček: *Blízký východ nad propastí*. Praha: Knížní klub, 2016, 280 s.

„Tak jako v revolučním Egyptě jsem nebyl ve střehu asi nikdy ve svém profesním životě. Chování tálibánců, minová pole, nebezpečí při pobytu v Gaze, sledování iránskými tajnými, to vše má nějaká pravidla. To, co se dělo na přelomu ledna a února 2011 v egyptské metropoli, ale nemělo pravidla žádná“ (s. 114). Tímto způsobem shrnuje Břetislav Tureček, autor knihy *Blízký východ nad propastí*, své dramatické zkušenosti z novinářského pokrývání egyptské revoluce. Zároveň však může jít i o stěžejní metaforu celé knihy. Ta totiž barvitě popisuje a z různých stran analyzuje současný vývoj blízkovýchodního regionu, který jako by se přestal řídit dosavadními pravidly a zavedenými konstantami

a stal se naprosto nepředvídatelným a nepochopitelným rébusem. Výsledkem je natolik rychlá eskalace konfliktů a uprchlictví, že se v dění na Blízkém východě přestáváme orientovat.

V tomto chaosu se však Břetislav Tureček snaží najít nějaký řád, když hledá historické příčiny současné imploze celých států a společností, jež Blízký východ postrkují nad pomyslnou propast. Hlavní koordináty jsou přítom v Turečkově dramatickém příběhu roky 1914 (vstup Osmanské říše do první světové války a její rozpad), 1979 (invaze SSSR do Afghánistánu), 2003 (invaze USA do Iráku) a 2011 (začátek tzv. arabského jara). Zánovně je pak sice kniha stejně jako tři předchozí autorovy bestsellery reportážní, hlavní strategií výkladu je však zpochybňování jednostranných klišé a zároveň systematická historická kontextualizace současného chaotického hemžení. Kromě toho je Turečkův příběh okořeněn i dílčími (více či méně implicitními) teoriemi středního dosahu; například o vztahu mezi zahraniční okupací a terorismem, o vztahu mezi autoritářskými režimy a politickým násilím nebo konceptem o negativních nezamýšlených důsledcích našeho minulého jednání, které nás dnes v regionu Blízkého východu v četných bumerangových efektech dohánějí.

Jako klíčová událost studené války se v Turečkově příběhu jeví sovětská okupace Afghánistánu (1979–1989). Tureček se kloní k verzi, že Sověti byli do Afghánistánu jako do „pastí“ Američany vlákáni již za prezidenta Cartera s cílem připravit jim „sovětský Vietnam“. Sověti se obávali vlivu USA v Afghánistánu, především rozmístění raket Pershing. Podobně se obávali šíření islamistické ideologie z revolučního Íránu do středoasijských sovětských republik. Tureček kromě toho připomíná méně známou souvislost, že totiž úspěch SSSR při invazi do Československa (1968) povzbudil obsazení Afghánistánu (1979). Naopak následný neúspěch v Afghánistánu odradil sovětské vedení od intervence v Polsku (1981) a dalších středo-evropských zemích. Výsledkem invaze byl totiž odpor proti Sovětům, který však nelze vykládat jako černobílý boj demokracie proti komunistickému autoritářství. V protisovětské koalici podporující afghánské mudžáhidy se totiž sešla nesourodá směsice států: USA, Saúdská